

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Integrace studentů se zdravotním postižením
v rámci sekundárního vzdělávání**

Bakalářská práce

Autor:
Jana Svačinová
4.5.2011

Vedoucí práce:
PhDr. Vlastimila Urbanová

Abstract

The integration of disabled students into the secondary education

Over the years there has been a lot of discussion about the integration of the disabled students, and the opinions differ no matter if it is made by a professional or non-professional. At best each student should be integrated into the local school according to his or her permanent address. However, not every school is open to this phenomenon. The integration process has its limits and its success is dependent not only on possibilities of the integrated person but also on a lot of factors, inter alia on the conditions of the school as well.

The Bachelor's thesis deals with the integration of the disabled students into the secondary education and consists of two parts.

The theoretical part defines the basic terms which are related to the problem of the integration, legislative measures as well as a historical view. Then it includes factors conditioning the successful integration.

The objective of the practical part was to find out how many secondary schools in České Budějovice are prepared for the integration of the disabled students, it means what conditions there are in these schools, for example barrier-free access, supportive measures, and so on. The study used a qualitative research which was done only in the grammar schools, secondary vocational schools and conservatoire. I addressed the management of 22 secondary schools, out of which 7 schools refused to take part in the research. Thus, the research sample consists of 15 school representatives (respondents). I was given the information from the school headmasters, deputy head teachers or careers advisors. The answers of the respondents resulted in the fact that currently only three secondary schools are ready to integrate the disabled students.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/ 1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to - v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 4.5.2011

Jana Svačinová

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Vlastimile Urbanové za její cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	6
1. Současný stav.....	7
1.1. Zdravotní postižení.....	7
1.2 Historie integrovaného vzdělávání.....	9
1.3 Legislativní rámec školské integrace	11
1.4 Vymezení pojmu integrace a inkluze.....	12
1.5 Podmínky ovlivňující úspěšnost integrace.....	15
1.5.1 Rodiče a rodina.....	16
1.5.2 Škola a učitelé.....	17
1.5.3 Poradenství a diagnostika.....	19
1.5.4 Formy integrace.....	21
1.5.5 Prostředky speciálně pedagogické podpory.....	22
1.5.6 Další faktory.....	25
2. Cíl práce a výzkumné otázky.....	28
2.1 Cíl práce.....	28
2.2 Výzkumné otázky.....	28
3. Metodika.....	29
4. Výsledky.....	30
5. Diskuze.....	54
6. Závěr.....	56
7. Seznam použitých zdrojů.....	58
8. Klíčová slova.....	61
9. Přílohy.....	62

Úvod

V současné době je integrace neboli začleňování studentů se zdravotním postižením do běžného vzdělávacího proudu často skloňovaným pojmem. Střední školy integrují studenty se speciálními vzdělávacími potřebami a tito jedinci mají ze zákona právo na bezplatné poskytnutí takových speciálních pomůcek, jaké vyžaduje jejich postižení. O integraci studenta rozhoduje ředitel školy, zároveň může takovému studentovi povolit individuální vzdělávací plán a se souhlasem krajského úřadu ve třídě zřídit funkci asistenta pedagoga.

Je pravděpodobné, že se v rámci své budoucí profese budu setkávat s problematikou integrace žáků či studentů se zdravotním postižením. Proto se tento problém současnosti stal předmětem mého zájmu. Jedná se o proces velice náročný a záleží nejen na možnostech samotného integrovaného jedince, ale i na mnoha dalších faktorech, zda bude proces integrace úspěšný, a tak přínosný pro všechny zúčastněné strany.

Bakalářská práce se proto zabývá nejen vymezením základních pojmů souvisejících s procesem integrace, historií integrovaného vzdělávání či jeho legislativním rámcem, ale především podmínkami, chcete-li faktory, které úspěšnost integrace ovlivňují.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo formou kvalitativního výzkumu zjistit, jak je vedení středních škol v Českých Budějovicích připraveno či nakloněno integraci studentů se zdravotním postižením, co se týká např. architektonických bariér, podpůrných opatření atd. Samozřejmě, že integrace má svoje limity, ale v mnohých případech školy nemají podmínky a neintegrují studenty se zdravotním postižením, ať již z nedostatku zájmu studentů o studovaný obor či z nedostatku zájmu o integrované vzdělávání ze strany školy.

1. Současný stav

1.1 Zdravotní postižení

Chceme-li hovořit o postižení, je vhodné nejprve uvést pojmy, které již v našich podmínkách zdomácněly a jsou hojně užívány. Otázkou však je, zda jsou tyto pojmy používány adekvátně, jak je Světová zdravotnická organizace (WHO) zavedla v roce 1980 jako součást „Mezinárodní klasifikace poruch (impairment), disabilit a handicapů“ (IC IDH) včetně překladu do češtiny. Příručka této klasifikace poruch bere na zřetel následky nemoci - v tomto pojetí se nemoc projeví morfologicky a funkčně na úrovni orgánu nebo tělesného systému poruchou = **impairment**, která podle rozsahu začne člověka omezovat v jeho činnostech až do té míry, že nemůže některou (i více) ze svých aktivit vykonávat a tím se vlastně stává disabilním. Porucha i disabilita se přirozeně začnou projevovat v procesu socializace jedince, resp. na společenské úrovni. Disabilní jedince je tak handicapován.(7)

Evropské fórum zdravotně postižených chápe **disabilitu** neboli zdravotní postižení jako výsledek interakce vady jedince a bariér vytvořených společností.(3)

Handicapem se rozumí znevýhodnění jedince, které zamezuje či omezuje výkon jeho normální role. Míra, v níž je jedinec handicapován, je dána tím, nakolik mu společnost vytvoří podmínky pro překonávání důsledků postižení a nakolik pomoc okolí odpovídá závažnosti jeho poruchy, např. vozíčkář je handicapován v prostředí s množstvím architektonických bariér, zatímco v bezbariérovém prostředí sice zůstává postižený, ale v mnoha ohledech nijak znevýhodněný není, jeho handicap je zmírněn či odstraněn. Kvůli vázanosti na sociální kontext není handicap užíván jako základní součást diagnostiky, protože dva jedinci se stejným postižením se mohou cítit rozdílně handicapováni mimo jiné i v důsledku toho, že každý má psychologicky jinou úroveň adaptability.(5)

Jankovský (7) též uvádí, že handicapem jsme dříve rozuměli spíše znevýhodnění než postižení. Toto znevýhodnění se projevuje zejména snížením, resp. omezením

možností (výkonu) daného člověka ve srovnání s tím, co by běžně zastal, pokud by nebyl znevýhodněn. Takto je tedy handicapovaný znevýhodněn (poškozen) při plnění svých sociálních rolí. Jde o změnu rolí, které člověk zastává ve vztahu ke společnosti.(7)

V poslední (definitivní) klasifikaci WHO z roku 2001 došlo ke změnám nejen v názvu. Zde již není označení Mezinárodní klasifikace nemocí, resp. poruch (IC IDH), ale Mezinárodní klasifikace funkčních schopností (ICF), resp. „Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví“ (IC FDH – International Classification of Funktioning, Disability and Health). Toto nejnovější pojetí opouští pojem handicap, který vnímá jako zavádějící (matoucí) a místo něj používá výraz **restringovaná participace** (omezená účast), díky níž jedinec nemůže vykonávat jen určité aktivity. Participace je tak vnímána jako snížení aktivity, které je pro jedince restringující (omezující) v té činnosti, která je pro něj důležitá ve vztahu k sociálnímu prostředí (je totiž zřejmé, že faktor prostředí hraje významnou úlohu při výkonu profese či zaměstnání), např.: paraplegik bude s těžší profesionálním fotbalistou, zde tedy dochází k restrikci participace, ale bezpochyby může tento jedinec vyniknout jako špičkový odborník při práci na PC.(7)

Práce je zaměřená na integrované vzdělávání studentů se zdravotním postižením, které přesně definuje zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (27):

„Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.“

„Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.“

1.2 Historie integrovaného vzdělávání

Na počátku téměř plošné školské integrace byla iniciativa mezinárodní organizace UNESCO. Organizace Spojených národů pro výchovu, vědu a kulturu jako organizace stimulující prosazování základních práv každého jedince staví do popředí především právo na vzdělání. Koncem šedesátých let se UNESCO začalo zabývat problematikou vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, což vyvrcholilo v 80. letech vyhlášením Mezinárodního dne postižených. V červnu 1994 se konala Světová konference speciálního vzdělávání ve španělské Salamance. Její heslo „*Škola pro všechny*“ zdůrazňovalo myšlenku rovnoprávného vzdělávání pro všechny děti, kterým byla tato možnost odepřena nebo jakkoliv omezena. „Pro všechny“ znamenalo bez rozdílu postižení, nadání, etnika či barvy pleti. Toto heslo bylo také obsahem pilotního projektu „*Special needs in the classroom*“, který byl na konferenci oficiálně prezentován. Následně byl tento projekt přijat ve čtyřiceti státech, včetně České republiky.(23)

V České republice dochází k prudkým změnám ve vzdělávání žáků se speciálním vzdělávacími potřebami po roce 1989, kdy se koncepce vzdělávacího systému přizpůsobuje požadavkům evropské společnosti.(14)

Právě v devadesátých letech se jako jedna z nejnápadnějších inovací školského systému začal rozvíjet proces integrace (pokud byli dříve žáci s postižením vzdělávání v běžných školách, byla to spíše výjimka chápaná jako řešení vynucené nedostupností speciální školy v blízkosti bydliště žáka).(9) Předpokladem však bylo přijetí či novelizace stávajících právních norem upravujících řízení, organizaci a obsah vzdělávání. Důležitým mezníkem se stalo přijetí vyhlášky 291/1991 Sb., o základních školách, která poprvé zmínila možnost začleňování žáků s postižením do běžných škol. Dalším důležitým dokumentem, který stojí za zmínku, je mezinárodní dokument OSN- Standardní pravidla pro vyrovnání příležitostí pro osoby se zdravotním postižením. Podle něj by státy měly uznat mimo jiné zásadu zajištění stejných příležitostí základního, středního a

vysokoškolského vzdělání pro děti, mládež a dospělé se zdravotním postižením v integrovaném prostředí. Vzdělávání dětí s postižením ve speciálních školách je zde chápáno jako výjimečné, a to v případech, kdy školský systém není schopen zabezpečit potřeby dětí s postižením v běžných školách. Jako reakci na tento dokument přijala Česká vláda dne 14. dubna 1998 Národní plán vyrovnání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, který je vyjádřením úsilí o respektování příležitostí osob se zdravotním postižením v podmínkách České republiky. Národní plán je členěn do 21 částí zaměřených na jednotlivé oblasti života občanů se zdravotním postižením. Problematikou vzdělávání se zabývá část šestá.(16)

1.3 Legislativní rámec školské integrace

Stávající legislativa v České republice akceptuje mezinárodní dokument *Úmluvu o právech dítěte*: „ Smluvní strany se shodují, že výchova dítěte má směřovat k rozvoji osobnosti dítěte, jeho nadání a jeho rozumových schopností na nejvyšší možnou míru“. (1)

Právo všech dětí na vzdělání je zajištěno také v *Listině práv a svobod*, která je svým článkem 33 součástí ústavy České republiky. Základním východiskem je nerozlišování dětí na handicapované a intaktní a zaměření na dítě v celé šíři jeho osobnosti a sociálních vztahů, nikoli pouze na jeho postižení, ať už se jedná o znevýhodnění zdravotní či sociální.(1)

Vzdělávání v České republice legislativně upravuje *Zákon č. 561/2004 Sb.*, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), který nabyl účinnosti dne 1. ledna 2005. (14)

Na tento zákon navazuje *Vyhláška č. 72/2005 Sb.*, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních a *Vyhláška 73/2005 Sb.*, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.(14)

S integrovaným vzděláváním studentů se zdravotním postižením samozřejmě počítají i *rámcové vzdělávací programy (RVP)* a přístup ke vzdělávání těchto studentů na konkrétních středních školách musí být rozpracován v jejich *školních vzdělávacích programech (ŠVP)*.(18)

1.3 Vymezení pojmů integrace a inkluze

Dokud bylo postižení vnímáno spíše jako kategorie, byl diagnostikován defekt a podle druhu a stupně postižení následovalo opatření. V edukační oblasti to znamenalo zařazení do příslušného typu speciální školy. Současné pojetí péče (zejména v rámci pedagogických prostředků rehabilitace) vnímá postižení spíše jako dimenzi, tedy určitý rozměr života. Samozřejmě i v této souvislosti velmi záleží na kvalitní diagnostice, ale její pojetí je daleko širší než pouze zdravotnické, resp. medicínské. I zde se uplatňuje interdisciplinární přístup a z hlediska výchovně vzdělávací práce se do popředí dostává psychologická a speciálně pedagogická diagnostika. V těchto intencích je pak zapotřebí zvolení vhodných postupů, podpůrných opatření, a to vše v duchu integrace, kdy se právem očekává, že se žák (student) s postižením bude vzdělávat, pokud je to možné, v běžné škole, což napomůže jeho přirozenému a nenásilnému začlenění v rámci majoritní populace. Pokud se podaří celý problém zvládnout tímto způsobem, pak můžeme hovořit o faktickém vyrovnání příležitostí pro jedince se zdravotním postižením a tento přístup, respektive postoj či přesvědčení, je označován jako inkluze.(7)

Zatímco **integrace** je v současné době širokým mezinárodním hnutím za prosazování práva člověka na rovnocennou a rovnoprávnou účast na společné, nevyklučující a nevydělující kultuře, **inkluze** je považována za charakteristiku takové kulturní společnosti, na jejímž životě se podílejí všichni bez rozdílu. (6)

Pojem **inkluze** vychází z anglického „inclusion“, což znamená „zahrnutí“, v širším pojetí pak „příslušnost k celku“. Jedná se o koncept, podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň jejich postižení.(6)

Villa a Thousand definují inkluzi jako systém víry, nikoliv jen jako soubor strategií.(22)

Integraci (z latinského integer = neporušený) můžeme vymezit jako snahu o úplné zapojení jedince s postižením, splynutí, začlenění a zapojení ve společnosti. WHO definuje integraci jako sociální rehabilitaci, jako schopnost jedince podílet se na obvyklých sociálních procesech.(4)

V současné pedagogické teorii i praxi se pod tímto pojmem nejčastěji rozumí vzdělávání jedinců s postižením společně s jejich vrstevníky bez postižení, to znamená zařazování žáků s různými druhy postižení do běžných základních a středních škol.(9)

Jesenský (8) uvádí pojem pedagogická integrace, kterou chápe jako dynamický, postupně se rozvíjející pedagogický jev, ve kterém dochází k partnerskému soužití postižených a intaktních na úrovni vzájemně vyvážené adaptace během jejich výchovy a vzdělávání a při jejich aktivním podílu na řešení výchovně vzdělávacích situací.

Integrace studentů se zdravotním postižením se uskutečňuje ve dvou formách, a to formou individuálního či skupinového začlenění.

„Individuální integrací se rozumí vzdělávání žáka a) v běžné škole, nebo b) v případech hodných zvláštního zřetele ve speciálních školách určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.“

„Skupinovou integrací se rozumí vzdělávání žáka ve třídě, oddělení nebo skupině zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole nebo ve speciální škole určené pro žáky s jiným druhem zdravotního postižení.“

„Žák se zdravotním postižením se přednostně vzdělává formou individuální integrace v běžné škole, pokud to odpovídá jeho potřebám a možnostem a podmínkám a možnostem školy.“ (25)

V souvislosti s procesem začleňování a v konečném důsledku začlenění se integrovaného jedince do integrální society hovoříme také o pozitivní či negativní integraci.

Za **pozitivní** je **integrace** považována v takovém případě, kdy je ve svých důsledcích přínosem pro integrující se objekt (tj. jedince, skupinu, komunitu), např. začlenění zdravotně či sociálně postiženého jedince do sociální reality, rodiny nebo skupiny vrstevníků. Právě pozitivní integrace je cílem speciální pedagogiky, sociální pedagogiky, sociální práce a dalších prosociálně orientovaných pomáhajících profesí. (23)

Pokud integrační proces vyústí pro objekt v negativní důsledky, pak hovoříme o **negativní integraci**. Příkladem takové negativní integrace může být začlenění jedince do vězeňské society, zvláště jedná-li se o mladistvého. (23)

1.5 Podmínky ovlivňující úspěšnost integrace

Na základě mnohých zkušeností se ukazuje, že základem školské integrace je příprava všech zúčastněných, zejména znevýhodněného studenta a jeho rodičů, dále učitelů v běžných školských zařízeních, intaktních vrstevníků a jejich rodičů, ředitelů škol a správních institucí, příp. dalších odborníků.(17)

Michalík (11) uvádí základní faktory integrace:

- Rodiče a rodina
- Škola
- Učitelé
- Poradenství a diagnostika
- Forma a integrace
- Prostředky speciálně pedagogické podpory
- Další faktory

Zcela záměrně není mezi faktory integrace uveden **jedinec s postižením**. Je tomu tak proto, že on sám je hlavním a nejdůležitějším aktérem procesu, nikoliv jeho „faktorem“.

Úspěšnost integrace je ovlivněna osobností studenta, jeho charakterem, vlastnostmi, druhem a stupněm postižení. Stejně tak musíme brát v úvahu jeho přání, postoje a očekávání. Zařazení do běžné školy, stejně tak i speciální, by mělo předcházet vyjádření jeho názoru (jedná se o naplnění základního práva dítěte, vyjádřeného v Úmluvě o právech dítěte). K návštěvě běžné školy by měl být student připraven a motivován tak, aby byl schopen účastnit se běžného života školy s úpravami danými jeho zdravotním postižením. Neměl by však být stresován případnými obavami či nereálním očekáváním ze strany rodičů a ostatních dospělých.(10)

Student se zdravotním postižením, který vstupuje do integrované výuky, by měl být předem seznámen s pravidly a režimem ve třídě. Důležité je, aby měl alespoň

zčásti nezbytné vědomosti a dovednosti srovnatelné s jeho vrstevníky. Při přestupu ze speciální školy by měla být navíc navázána spolupráce obou zařízení. Další důležitou podmínkou integrace je příprava třídního kolektivu na přijetí spolužáka s postižením. Je vhodné studenty o některých aspektech postižení předem informovat, odpovídat na otázky a rozptýlit různé předsudky nebo obavy. Přínosné bývá i informování rodičů intaktních žáků.(17)

1.5.1 Rodiče a rodina

Výsadní postavení rodičů a rodiny v péči o dítě je dáno nejen odvěkým etickým imperativem, ale je potvrzeno i právními normami. Např. Úmluva o právech dítěte, která je součástí našeho právního řádu a má přednost před zákonem, zavazuje smluvní strany „*respektovat odpovědnost, práva a povinnosti rodičů nebo (...), které směřují k zabezpečení jeho orientace a usměrňování při výkonu práv podle úmluvy v souladu s jeho rozvíjejícími se schopnostmi.*“ Zákon o rodině také potvrzuje zodpovědnost rodičů za výchovu dítěte: „*rozhodující úlohu ve výchově dětí mají rodiče*“. Vše se samozřejmě týká i rodičů dětí s postižením, přesto existuje několik odlišností, které mohou činit život rodiny dítěte s postižením obtížnějším. Psychologové ve vztahu k těmto rodinám publikovali nejrůznější varianty způsobu reakcí rodičů na oznámení o postižení jejich dítěte.(10)

Jako první tento problém popsala švýcarská psychiatrička Elisabeth Kübler-Ross, autorka přelomové knihy „*On Death and Dying*“ (O smrti a umírání) .(2)

I když se zabývá analýzou procesu a dynamiky posledních fází života umírajícího pacienta, lze jednotlivé etapy tohoto procesu dobře aplikovat také v situaci, kdy rodiče reagují na sdělení závažné diagnózy týkající se jejich dítěte. V zásadě se jedná o 6 stádií, kterými jsou -počáteční (iniciální) šok, popření, smlouvání, agrese (zlost), deprese (pocity viny) a vyrovnání se (přijetí postižení svého dítěte jako výzvy a úkolu).(7)

Ve vztahu ke školské integraci je důležité, v jaké fázi prožívání se rodiče nacházejí. Jiná situace bude u dítěte, které má postižení od narození, jiná u rodičů dítěte, jež těsně před zahájením školní docházky onemocnělo nevyléčitelnou nemocí. Z toho vyplývají některá specifika, která se u rodin s dětmi s postižením mohou objevit:

- obavy o osud a zdraví dítěte, které mohou vést až k omezování v jeho přirozených sociálních kontaktech a nevytváření dostatečně podnětného prostředí pro jeho rozvoj
- nedůvěra a zvýšená citlivost vůči institucím a jejich představitelům, kterou si rodič zpravidla přináší i do prostředí školy
- výrazně pocíťovaná ekonomická a sociální nejistota spojená se zvýšenými náklady
- větší závislost na poradenských a posudkových institucích a jejich pracovnících
- zvýšená psychická i fyzická unavitelnost (rodiče dítěte s postižením jsou vystaveni enormnímu vypětí)

Existuje řada dalších specifík doprovázejících život rodin s dítětem s postižením, které mají souvislost s variantami vzdělávání. Tyto rámcové zkušenosti nelze absolutizovat a zevšeobecňovat, avšak pokud rodina uvažuje o integrovaném vzdělávání, musí zpravidla nejprve dospět k rozhodnutí o daném typu vzdělávání, dále najít školu schopnou a ochotnou přijmout dítě s postižením, počítat s větší osobní angažovaností než v případě umístění ve speciální škole, zabezpečit řadu obslužných činností, dopravu dítěte atd.(10)

1.5.2 Škola a učitelé

V zásadě by měl každý student navštěvovat školu nejbližší místu jeho bydliště, ale právě u skupiny jedinců se zdravotním postižením nelze tento požadavek vždy zajistit. Některé školy, i s prostředky speciálně pedagogické podpory, nejsou a

zřejmě ani v budoucnu nebudou připraveny na přijetí studenta s každým druhem postižení. Škola, která se tak rozhodne, by měla splňovat určité minimální požadavky. Nejde jen o náležitosti správného řízení, architektonické bariéry či možnosti poskytnutí speciálních pomůcek, ale jsou tu i další aspekty, jako je např. celková výchovná atmosféra ve škole. Atmosféru školy nejvíce ovlivňuje, vedle sociokulturního zázemí, úroveň pedagogického sboru a vedení školy.(10)

Úroveň pedagogického sboru je jedním z limitujících faktorů úspěšnosti integrace a tím i školní úspěšnosti integrovaného jedince. Zde je však vhodné respektovat pravidlo „škola musí, učitel může“. Toto „zlaté“ pravidlo integrace rozlišuje mezi postavením školy (orgánu státu ustaveného k naplnění povinnosti občanů) a učitele (pracovníka). Nutit učitele do přijetí studenta s postižením by bylo jistě kontraproduktivní, ale na druhé straně je třeba zmínit, že vedení školy má při plánování strategie personálního rozvoje přihlídnout k uplatnitelnosti jednotlivých kolegů ve sboru. Má-li totiž integrace dětí s postižením patřit k běžné náplni činnosti školy, nelze očekávat, že by bylo možno bezdůvodně a trvale odmítat práci s jedincem s postižením.(21)

Z toho co bylo řečeno výše je patrné, že jedním z předpokladů úspěšného vzdělávání jedince s postižením je odborně připravený učitel, který ovládá speciálně pedagogické metody reedukační, kompenzační i didaktické, zacházení se speciálními pomůckami a jejich běžné udržování a seřizování, tedy učitel se speciálně pedagogickou kvalifikací.(8)

Podle Pipekové (14) závisí integrované vzdělávání na konkrétní činnosti pedagoga ve třídě. Dále uvádí několik základních kompetencí, kterými se takový učitel vyznačuje:

- při působení na jedince používá reedukační metody a postupy, využívá kompenzačních pomůcek
- vytváří příznivé klima třídy, seznámí studenty i ostatní učitele s jinými způsoby práce
- umí rozpoznat skutečné vědomosti, dovednosti a znalosti studenta, orientuje se ve speciálně pedagogické diagnostice

- vychází z toho, v čem je student úspěšný a motivuje ho k činnosti
- vysvětlí studentovi, v čem tkví jeho potíže
- citlivě vnímá reakce studenta a zamezuje stresujícímu prostředí
- řídí se platnými vyhláškami a zákony
- vytváří konstruktivní spolupráci s rodinou
- integrovanému studentovi zajišťuje základní podmínky a speciálně pedagogický přístup
- spolupracuje s výchovnými poradci, s poradenským pracovištěm

Otázka vzdělání pedagoga, který má ve třídě studenta s postižením, je dnes hojně diskutována. Obecně je přijímáno pravidlo jisté speciálně pedagogické kvalifikace, ovšem v praxi je drtivá většina učitelů bez speciálně pedagogického vzdělání, což je dáno nesystémovým přístupem k integraci v minulosti. Pro tyto učitele jsou určeny speciální rozšiřující kurzy. Na některých pedagogických fakultách se již studují obory, kdy je speciální pedagogika doplňována „aprobačním“ předmětem.(10)

1.5.3 Poradenství a diagnostika

System pedagogicko-psychologického poradenství v České republice představuje propracovanou síť služeb určených dětem, mládeži a jejich rodičům, učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům. Tato poradenská zařízení spolupracují s dalšími odbornými pracovišti, např. s odbory péče o dítě, lékaři, soudy atd.

Mezi specializovaná školská poradenská zařízení patří:

- speciálně-pedagogická centra (SPC)
- pedagogicko-psychologické poradny (PPP)
- střediska výchovné péče (SVP)

Školní poradenská pracoviště zajišťují :

- výchovní poradci
- školní metodici prevence
- školní psychologové
- školní speciální pedagogové (1)

Speciálně- pedagogická centra (SPC)

SPC jsou poradenská zařízení, která jsou ve vztahu k integraci způsobilá vyjádřit se k rozhodování rodičů při volbě typu školy. Nejčastěji jsou zřizována při speciálních školách a dělí se podle druhu postižení, na které se specializují, na SPC pro mentální, sluchové, řečové, tělesné, zrakové a kombinované postižení.(10)

Činnost SPC je legislativně zakotvena ve školském zákoně č. 561/2004 Sb. a vyhlášce č. 72/2005 Sb. SPC poskytují poradenské služby dětem od nejranějšího věku, žákům po dobu ukončení povinné školní docházky, studentům po dobu studia na středních školách a podle potřeby i jedincům s různým typem postižením v období rané dospělosti. Těžiště služeb, které SPC poskytuje, spočívá v systematické speciálně pedagogické, psychologické a psychoterapeutické práci. Služby mají komplexní charakter a jsou zajišťovány týmem odborníků, který se skládá z psychologa, speciálního pedagoga a sociálního pracovníka.(1)

Tito odborníci musí mít nejen specifické vzdělání a praxi, ale také odpovídající osobnostní dispozice, zejména schopnost pracovat v multidisciplinárním týmu (jinak by mohly na pracovištích SPC snadno vznikat kompetenční spory, např. mezi psychologem a speciálním pedagogem).(7)

Mezi standardní činnosti SPC patří např.:

- vyhledávání žáků se zdravotním postižením, vedení dokumentace
- komplexní speciálně pedagogická a psychologická diagnostika
- přímá práce se žákem
- kariérové poradenství pro žáky se zdravotním postižením

- zpracování návrhů k zařazení do režimu vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
 - konzultace pro zákonné zástupce, pedagogy, školy a školská zařízení
 - pomoc při integraci žáků se zdravotním postižením do mateřských, základních a středních škol, instruktáž a úprava prostředí
 - zajištění komplexní péče, v duchu tzv. ucelené rehabilitace (využívání prostředků pedagogicko-psychologických, léčebných, sociálních a pracovních), zaměřené nejen na žáka s postižením, ale na jeho celou rodinu
 - koordinace činností s poradenskými pracovníky škol, s poradnami a středisky výchovné péče
 - zpracování návrhů individuálních vzdělávacích plánů
 - zapůjčování odborné literatury, kompenzačních a rehabilitačních pomůcek
- (24)

1.2.4 Formy integrace

Jak již bylo řečeno výše, existují dvě základní formy integrace. Jedná se o individuální zařazení dítěte s postižením do běžné třídy střední (základní, mateřské) školy a vyučování ve speciální třídě takové školy. Zřizování takových speciálních tříd je možné předpokládat zejména v městských aglomeracích, kde existuje předpoklad, že se speciální třída vždy naplní. Na rozdíl od venkovských škol, kde bude otevření takové třídy obtížné (s výjimkou třídy pro děti s mentálním postižením).

Obě formy integrace mají své výhody i nevýhody. Individuální integrace znamená plné začlenění dítěte s postižením do přirozeného sociálního prostředí majoritní společnosti, v tomto případě do skupiny intaktních žáků. Je náročná na odborné vedení a prostředky speciálně pedagogické podpory. V případě skupinové integrace je zachován princip speciálně pedagogického vedení – ve třídě působí speciální pedagog. Běžně je možno pracovat s využitím speciálně pedagogických

metod a i ostatní prostředky speciálně pedagogické podpory se zajišťují jednodušeji. Kontakt žáků s přirozeným prostředím není omezen tak výrazně jako je tomu u speciálních škol, internátní škol či dokonce ústavů.(10)

Učitelské noviny uvádějí, že podstatným tématem ve vztahu k hodnocení středního vzdělání ze strany absolventů se zdravotním postižením je právě spokojenost s formou integrace. Z analýzy vyplývá, že i když nezanedbatelná část studentů se zdravotním postižením má zájem o vzdělávání na speciální škole a jsou s tímto způsobem vzdělávání spokojeni, poměrně značný podíl žáků speciálních škol i speciálních tříd, a stejně tak většina individuálně integrovaných studentů, by preferovala docházku do střední školy běžného typu.(19)

1.2.5 Prostředky speciálně pedagogické podpory

Asistent pedagoga

Podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících (28) je asistent pedagoga pedagogický pracovník, který získává odbornou kvalifikaci:

- a) *„vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,*
- b) *vyšším odborným vzděláním získaným studiem v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělávání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiky,*
- c) *středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů,*
- d) *středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a studiem pedagogiky, nebo*
- e) *základním vzděláním a absolvováním akreditovaného studijního programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.“*

Vyhláška č. 73/2005 Sb. o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami dále stanovuje hlavní činnosti asistenta pedagoga či náležitosti žádosti o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga ve třídě.(25)

Vzdělává-li se v běžné třídě běžné školy student se zdravotním postižením, může její ředitel požádat krajský úřad o zřízení funkce asistenta pedagoga. Podnětem a nutnou podmínkou k podání žádosti o zřízení pracovní pozice asistenta pedagoga je doporučení speciálně pedagogického centra nebo pedagogicko-psychologické poradny. Ředitel školy dále požádá kraj o navýšení finančních prostředků (finanční dotace) pro pozici asistenta pedagoga. Asistent pedagoga je pedagogický pracovník a je zaměstnancem školy.

Pedagogická asistence se svým obsahem i organizací zásadně liší od té osobní. Zatímco osobní asistence směřuje přímo k uživateli, asistent pedagoga je druhým pedagogickým pracovníkem ve třídě. Spolu s učitelem a pod jeho vedením pracuje se začleněným studentem, ale i s ostatními studenty a pomáhá s organizací výuky tak, aby se jí mohli v co největší míře účastnit všichni žáci společně.

Mezi hlavní činnosti asistenta pedagoga patří pomoc pedagogickým pracovníkům při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc žákům přizpůsobit se školnímu prostředí, pomoc žákům při přípravě na výuku, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků apod. Míra a charakter potřebné podpory začleněnému studentovi vychází z jeho individuálního vzdělávacího plánu, proto je nutné, aby s ním byl asistent pedagoga seznámen a pracoval s ním (pokud se přímo nepodílí na jeho sestavení).(20)

Osobní asistent

„Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob a při činnostech, které osoba potřebuje.“(26)

Služby osobní asistence mají integrovanému jedinci zabezpečit základní životní potřeby, biologické i společenské. Patří mezi ně pomoc při stravování a osobní hygieně, doprovod k lékaři a na úřady, podpora při vzdělávání, při kulturních a sportovních činnostech, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím apod. To vše s cílem vyrovnávat příležitosti k aktivitám běžného života, aby byly srovnatelné s příležitostmi jedinců bez postižení.

Osobní asistence ve škole má určitá specifika. Asistent spolupracuje s rodiči dítěte, s učiteli i ostatními členy týmu zabezpečujícími začlenění žáka. Řídí se potřebami dítěte, ale svou činnost koordinuje s činností pedagogů. Pomáhá studentovi zvládat nároky školního prostředí, orientovat se v něm a zapojit se mezi vrstevníky. Poskytuje mu podporu při sebeobsluze, osobní hygieně, stravování, o přestávkách, ve školní jídelně, při přesunech po budově i mimo školu. Pomáhá mu také s komunikací se spolužáky, s učiteli a s ostatním personálem.

Osobní asistence spadá do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Osobní asistent není zaměstnancem školy, ale většinou některé z nestátních neziskových organizací (NNO), které poskytují sociální služby. Na úhradu finančních nákladů spojených se zajištěním této sociální služby přispívají rodiče na základě zákona č.108/2006 Sb., o sociálních službách. Ve škole osobní asistent působí většinou na základě smlouvy ředitele školy s NNO o poskytování služby osobní asistence.(20)

Rehabilitační, kompenzační a učební pomůcky

Podle zákona mají děti, žáci a studenti se zdravotním postižením právo při vzdělávání bezplatně užívat speciální učebnice a speciální didaktické a kompenzační učební pomůcky poskytované školou.(27)

Ředitel školy může s písemným doporučením školského poradenského pracoviště (např. SPC) povolit studentovi se speciálními vzdělávacími potřebami vzdělávání podle *individuálního vzdělávacího plánu (IVP)*.

- o IVP pro individuálně integrovaného studenta vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné střední školy, závěrů speciálně-

pedagogického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce či zletilého studenta, za jeho zpracování odpovídá ředitel školy

- IVP je závazným dokumentem pro zajištění speciálně-pedagogických potřeb studenta a je součástí jeho dokumentace
- IVP obsahuje údaje např. o rozsahu, obsahu, průběhu a způsobu poskytování speciálně pedagogické či psychologické péče, údaje o cíli vzdělávání studenta, časové a obsahové rozvržení učiva, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu konání maturitní zkoušky, vyjádření potřeby dalšího pedagogického pracovníka, seznam kompenzačních, rehabilitačních a učebních pomůcek, speciálních učebnic a didaktických materiálů, určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, který bude spolupracovat se školou při zajišťování speciálních vzdělávacích potřeb studenta, návrh případného snížení počtu žáků ve třídě, kde je jedinec integrován, předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků apod.
- IVP může být upravován a doplňován v průběhu celého roku podle potřeby (25)

1.2.6 Další faktory

Architektonické bariéry

Většina škol České republiky je bariérových, což je považováno za důsledek desetiletí neřešených otázek přístupnosti budov zdravotně postiženým. Do jisté míry se úsilí za zlepšení přístupnosti a odstranění architektonických bariér podobá procesu školské integrace.(10)

Tento problém mimo jiné řeší vyhláška č. 398/2009 Sb. o obecných technických požadavcích zabezpečujících bezbariérové užívání staveb, která „stanoví obecné technické požadavky na stavby a jejich části tak, aby bylo zabezpečeno jejich užívání osobami s pohybovým, zrakovým, sluchovým a mentálním postižením, osobami pokročilého věku, těhotnými ženami, osobami doprovázejícími dítě v

kočárku nebo dítě do tří let..“ tzn., že i „školy, předškolní a školská zařízení musí mít bezbariérově řešeny prostory rovněž pro děti, žáky a studenty. U staveb pro mimoškolní vzdělávání se postupuje obdobně.“(15)

Pokud je škola v majetku obce či města, hradí se případné stavební úpravy z obecního či městského rozpočtu.(10)

V letošním roce ale například nadace ČEZ vyhlásila grantové řízení „Oranžové schody“, jehož cílem je pomoci základním a středním školám odstranit architektonické bariéry prostřednictvím nákupu plošin, výtahů, schodišťových sedaček, schodolezů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod. Odstranění bariér má zlepšit možnosti vzdělávání žáků či studentů se zdravotním postižením, podpořit vzájemnou integraci a zajistit všem důstojné podmínky na cestě ke vzdělání. Každá škola v České republice mohla podat jednu žádost o nadační příspěvek, přičemž maximální výše jednoho příspěvku činí 1 mil. Kč.(12)

Sociálně psychologické mechanismy

Toto souhrnné označení postihuje širokou škálu postojů, soudů, stanovisek, ale i opatření a řešení, které doprovázejí nejen školskou integraci, ale obecně život jedinců s postižením.

Ve společenském vědomí, nebo spíše v podvědomí, stále přetrvávají návyky z minulých desetiletí, které nejsou příliš příznivé integraci zdravotně postižených. Na druhé straně se hlavně v posledních letech u dospívající generace setkáváme s přirozeným vztahem k těmto jedincům, jejich potřebám i odlišnostem. Tyto postoje ještě umocňuje a rozšiřuje v dnešní době probíhající školská integrace.(10)

Organizace zdravotně postižených

Při prosazování školské integrace ve vyspělých zemích sehrály velkou úlohu rodičovské organizace. U nás plní tuto roli zejména *Národní rada zdravotně postižených*, která vykonává koordinační funkci pro všechny organizace zdravotně postižených.(10)

NRZP ČR vznikla v roce 2000, má přes 110 členských organizací, které sdružují více než 260 tisíc individuálních členů a hlavním předmětem její činnosti je obhajoba práv a zájmů osob se zdravotním postižením bez ohledu na věk, druh a rozsah zdravotního postižení a členství v jiných organizacích.(13)

2. Cíl práce a výzkumné otázky

Sběr dat probíhal na středních školách v Českých Budějovicích. Informace mi poskytlo 15 zástupců gymnázií a středních odborných škol (ředitelé, zástupci ředitelů, výchovní poradci).

2.1. Cíl práce

Cíl 1: Zjistit kolik středních škol v Českých Budějovicích je v současné době připraveno integrovat studenty se zdravotním postižením, tzn. možnost bezbariérového přístupu do školy, podpůrná opatření atd.

Cíl 2: Zjistit kolik středních škol v Českých Budějovicích má zkušenosti s integrací studentů se zdravotním postižením.

2.2 Výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1: Kolik středních škol je bezbariérových?

Výzkumná otázka 2: Kolik středních škol využívá podpůrná opatření (asistent pedagoga, IVP, atd.) při vzdělávání studentů se zdravotním postižením?

Výzkumná otázka 3: Kolik středních škol má zkušenosti s integrací studentů se zdravotním postižením?

3. Metodika

V bakalářské práci byl uplatněn kvalitativní výzkum. Sběr dat probíhal prostřednictvím osobního dotazování ředitelů, zástupců ředitelů či výchovných poradců na jednotlivých středních školách v Českých Budějovicích. Rozhovor se skládal ze sedmi otevřených otázek a odpovědi jednotlivých respondentů byly zaznamenány na diktafon. Tento zvukový materiál není součástí bakalářské práce.

Charakteristika souboru

Výzkum byl prováděn na středních školách v Českých Budějovicích a týkal se pouze gymnázií, středních odborných škol a konzervatoře. Oslovila jsem vedení 22 škol, z nichž 7 se odmítlo výzkumu zúčastnit.

Výzkumný vzorek se tedy skládá z 15 zástupců škol (respondentů), přičemž informace mi poskytli ředitelé škol, zástupci ředitelů či výchovní poradci, podle toho, na koho jsem byla v příslušné škole odkázána. Výsledky výzkumu jsou zaznamenány anonymně.

4. Výsledky

Střední škola č. 1

Rozhovor poskytl zástupce ředitele gymnázia.

- 1) **Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano, velmi bohatou.“

- 2) **Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Gymnázium není bezbariérové, ale měli jsme zde integrovanou studentku na vozíku a v tomto případě zde byl nainstalován schodolez. Základní škola, která je součástí naší školské právnické osoby, bezbariérová je.“

- 3) **Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Zaměstnáváme asistenty pedagoga, máme slepeckou tiskárnu, máme mnoho dalších pomůcek - na tuhle možnost jsme běžně zavedeni a připraveni.“

- 4) **Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Jako nepostradatelnou.“

- 5) **Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Snížení počtu žáků ve třídě musí být v každém případě, IVP si myslím, že může být někdy na škodu, nicméně musí se přihlížet k jednotlivému postižení a k jednotlivému stupni možnosti integrace.“

- 6) **Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Nekomentuji.“

7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?

„Co se týká finanční podpory ze strany Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pod které patříme, tu hodnotím velmi pozitivně, podpory se nám dostává, ale samozřejmě na spoustu dalších pomůcek jsme si museli sehnat sponzorské dary, tzn. nepokryje všechno, co potřebujeme.“

Střední škola č. 2

Rozhovor poskytl zástupce ředitele gymnázia.

- 1) **Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano, naše škola integrovala v minulém roce dvě studentky s tělesným postižením, v květnu 2010 jedna z nich úspěšně odmaturovala, nyní u nás studuje už jen jedna tato studentka.“

- 2) **Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Máme bezbariérové přízemí (na vstupních schodišti je plošina pro vozíčkáře). Výuka pro třídy, kde je integrován jedinec na vozíku, je směřována do učeben v přízemí. Taktéž další zařízení (kopírky, informační systémy, technické zázemí,..), které vozíčkáři potřebují, je situováno do přízemí.“

- 3) **Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Studentky využívají speciálně uzpůsobené pracovní stolky, mají k dispozici asistentku pedagoga, dále jsme v kontaktu s rodiči studentek i s poradenským zařízením (snažíme se efektivně reagovat na jejich návrhy a doporučení). Pedagogové ve třídách s integrovaným jedincem jsou proškolení pro práci se studenty se zdravotním postižením.“

- 4) **Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Velká pomoc pro studenty i učitele.“

- 5) **Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Úprava IVP je důležitá vzhledem k typu postižení, např. místo TV speciální cvičení, místo běžných hodin výpočetní techniky individuální výuka, možnost úpravy rozvrhu vzhledem k časové náročnosti rehabilitací a dalších programů mimo školní výuku, zvýšený počet individuálních konzultací.“

6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?

„Máme výborné zkušenosti s SPC, kdykoliv máme možnost konzultace, ať již po telefonu či osobní, dále zajišťuje proškolení pedagogů, atd.“

7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?

„Vyzdvihujeme zejména podporu funkce asistenta pedagoga.“

Střední škola č. 3

Rozhovor poskytl ředitel gymnázia a střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano, integrujeme jednoho studenta na vozíku.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Ne, škola není bezbariérová, ale pro studentova na vozíku se nám podařilo získat schodolez.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Zaměstnáváme asistenta pedagoga na zkrácený úvazek.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„S osobním asistentem ve škole nemáme zkušenost.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„IVP by měl být pracovní materiál, ne formalita. Snížení počtu studentů ve třídě je rozhodně potřeba včetně finanční podpory ze státního rozpočtu, protože méně studentů ve třídě znamená potřebu více pedagogů, tj. více peněz na jejich platy.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Celkově hodnotím spolupráci velmi dobře. Máme možnost konzultace, SPC píše posudek k integraci a intaktní studenti z naší školy tam byli na exkurzi.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Čekala bych od nich větší podporu škol, které jsou ochotny integrovat, např. pravidelné informace o změnách legislativy, možnost výměny zkušeností mezi školami apod.“

Střední škola č. 4

Rozhovor poskytl výchovný poradce gymnázia.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Nemáme zkušenost, museli bychom se připravit, záleželo by také na druhu postižení.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Naše škola není bezbariérová, naopak má spoustu schodů. Zda bychom byli schopni architektonické bariéry odstranit, to nedokážu posoudit.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„To nevím.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„S osobním asistentem nemáme žádné zkušenosti.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Nedokážu posoudit.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Nemáme zkušenosti.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nevím, nemáme zkušenosti.“

Střední škola č. 5

Rozhovor poskytl ředitel gymnázia.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano má. Gymnázium úspěšně absolvovaly dvě nevidomé studentky. Další student s tělesným postižením školu opustil ještě před ukončením prvního ročníku, ne však z důvodu nevytvoření nebo neplnění podmínek ze strany školy.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Bezbariérová není, proto musíme se zájemcem vždy projednat předem, zda je možné jeho vzdělávání na naší škole. Odstranění bariér by bylo problematické z finančních důvodů. A pak škola je majetkem města České Budějovice, které ale není jejím zřizovatelem, takže i kdyby Jihočeský kraj nějaké peníze na úpravy měl, bylo by dost komplikované najít řešení.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Využívali jsem jich více, od asistenta pedagoga přes technické pomůcky (např. Braillov řádek) až po učebnice v Braillově písmu. Využívali jsem také pomoci SPC, od konzultací až po zapůjčení pomůcek. Zkušenosti s prací s integrovanými žáky jsem získávali i na speciálních školách v Praze.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Myslím, že není velká šance získat někoho proškoleného. Záleží proto dost na štěstí při výběru pracovníka do této funkce. Bez asistenta by bylo velice obtížné, ne-li zcela nemožné, zdravotně postiženého studenta integrovat.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Snížení počtu žáků ve třídě prakticky, při současném způsobu financování škol, nepřipadá v úvahu. O to je integrace obtížnější, o to roste význam asistenta pedagoga. Úpravu vzdělávání jsme měli na úrovni tzv. individuálního zkoušení. Při této úpravě má student možnost si termíny pro přezkoušení, po dohodě s vyučujícím, stanovit podle svých možností např. podle sportovního tréninku.“

Další úpravou bylo osvobození z některých částí předmětu např. ve fyzice, matematice, které si student díky svému postižení nedokázal představit a pochopit. Samozřejmě jsme poskytovali individuální doučování v obecně náročnějších předmětech a poté i v předmětech, kde měl student problémy.“

6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?

„V obou případech byla spolupráce s SPC na velice dobré úrovni. Pracovnice SPC navštěvovala školu v pravidelných intervalech, pomáhala nám řešit vzniklé problémy. Studentky docházely i do SPC, dále jim SPC pomáhalo při nácviu orientace ve škole i ve městě.“

7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?

„Mé zkušenosti jsou takové, že se mluví více, než se v praxi dělá. Přestože jsme žádali o navýšení finančních prostředků na mnohem nižší úrovni než byla skutečná potřeba, byla k nám vyslána kontrola, a i když jsem prokázali, že navýšení rozpočtu zdaleka nepokrývá skutečné náklady, byla naše žádost ještě pokrácena. Obdobná situace se opakovala i při získávání mzdových nákladů na asistenta pedagoga, kdy jsme na něj dostávali pouze 2/3 prostředků. Asi dva roky jsme mohli na plat asistenta čerpat příspěvek z Úřadu práce, protože se jednalo o žadatele o zaměstnání v jeho evidenci. Nesetkali jsme se ani s žádnými granty, i když tato cesta je administrativně velice náročná.“

Střední škola č. 6

Rozhovor poskytl ředitel školy střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ne, nebyla.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Ne. Asi bychom nebyli schopni bariéry odstranit.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Nemáme s nimi zkušenosti.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Určitě je potřebný.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Asi by to bez toho nešlo.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Nemohu hodnotit, nemám zkušenosti.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nemám přehled o zmíněných aktivitách.“

Střední škola č. 7

Rozhovor poskytl zástupce ředitele střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano máme zkušenost. Škola by v případě zájmu vyšla takovému studentovi vstříc, ale on sám musí být schopen splnit rozsah učiva na škole.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Není bezbariérová. Výtah nepřipadá v úvahu z důvodu finanční náročnosti a pro montáž schodolezů nemá budova předpoklady z požárních důvodů. Ale měli jsem tady situaci, kdy jsme integrovali studenta na vozíku. Rozvrh byl upraven tak, aby se tento student učil pouze ve třídě v přízemí, kde nemusel překonávat žádné bariéry.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Vlastníme čtecí zařízení pro zrakově postižené studenty. Asistenta pedagoga jsme nezaměstnávali.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Myslím, že je to nutná podpora studentovi se zdravotním postižením. Naše škola se podílela na rekvalifikaci několika osobních asistentů, kteří pak byli rozděleni do různých organizací v Českých Budějicích.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„IVP ano, povolujeme ho i studentům sportovcům a ve zvláštních případech nejen studentům se zdravotním postižením.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Spolupráce existuje, setkání se zúčastňujeme zhruba jednou za rok.“

7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?

„Myslím si, že to žádným zvláštním způsobem neřeší, vyjma zákonných opatření.“

Střední škola č. 8

Rozhovor poskytl zástupce ředitele střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Nemá. Možnost přijímání těchto studentů je, vzhledem k oborové skladbě, velmi omezená.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Částečně. V jedné budově odloučeného pracoviště je výtah.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Žádná nevyužíváme, protože neintegrujeme žádné studenty se zdravotním postižením.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Ve škole ho nezaměstnáváme.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Je jistě v pořádku za předpokladu, že bude student schopen zvládnout alespoň část základních kompetencí – jinak by pak těžko mohl vykonávat příslušnou profesi a tudíž vzniká otázka o smysluplnosti takového studia.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Neproběhla, nemůžeme hodnotit.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nemůžeme posoudit.“

Střední škola č. 9

Rozhovor poskytl zástupce ředitele střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ve škole nemáme integrované žádné studenty se zdravotním postižením, vzhledem k charakteru studovaného oboru ani není integrace vždy možná. V současné době škola na integraci příliš připravena není, a to ani prostorově, ani profesionálně.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Škola je 100 let stará, není bezbariérová. V současné době je plánovaná stavba výtahu - až budou finance. Vzhledem k charakteru oboru nepočítáme s možností vzdělávání studentů se zrakovým postižením, s mentálním postižením, s kombinovanými vadami, ani s větším sluchovým postižením. Student s tělesným postižením by u nás za určitých podmínek studovat mohl, byli bychom docela rádi už vzhledem k tomu, že budoucí stavaři by viděli v praxi obtíže, které je potřeba překonávat a jak je nutné prostředí přizpůsobit.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Nevyužíváme žádné kompenzační pomůcky. Využití asistenta pedagoga závisí na míře postižení a schválení Krajského úřadu. V případě zařazení studenta s postižením bychom samozřejmě o asistenta pedagoga zažádali.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Osobní asistence je na naší škole bezpředmětná.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„V případě začlenění studenta s postižením se budeme snažit vytvořit mu optimální podmínky pro studium. Vytvoření IVP by nemělo být problémem, větším problémem by byla úprava počtu žáků ve třídě vzhledem k celkovým finančním normativům.“

6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?

„Nemáme zkušenosti, zatím žádná neproběhla.“

7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?

„Nemáme zkušenosti.“

Střední škola č. 10

Rozhovor poskytl výchovný poradce střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ano, měli jsme ve škole jednoho studenta vozíčkáře.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Školu bezbariérovou nemáme. Vstup pro vozíčkáře jsme upravili svépomocí díky školním dílnám.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Podpůrná opatření nevyužíváme.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Osobní asistent je pro studenta se zdravotním postižením velice prospěšný. Problémem jsou peníze.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Podobně jako u otázky číslo čtyři.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Spolupráce školy a SPC byla na dobré úrovni. Společně jsme sestavili plán pro integraci studenta.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Ochota by byla v případě, že škola nepožaduje žádné peníze.“

Střední škola č. 11

Rozhovor poskytl ředitel střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Nemáme zkušenost a ani na tuto možnost nejsme připraveni.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Není, ale pokusili bychom se bariéry odstranit“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Zatím žádná.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Pro studenty je přínosem.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Úpravu vzdělávacích podmínek bychom podpořili, ale byla by nutná finanční kompenzace.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„S tím nemáme zkušenosti.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Myslím si, že ji všestranně podporují.“

Střední škola č. 12

Rozhovor poskytl zástupce ředitele střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Částečně. Máme studenty se sluchovým a tělesným postižením.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Škola bezbariérová není, ale už dlouhá léta žádáme o výtah.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„V současné době žádná, v minulosti jsem umožňovali studium podle IVP.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Nemáme ho.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Myslím, že je nezbytná.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Hodnotím ji jako přínosnou.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nemáme zkušenosti.“

Střední škola č. 13

Rozhovor poskytl výchovný poradce střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Máme zkušenosti se sluchově postiženými studenty.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Škola není bezbariérová a úpravy by byly nákladné.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Pouze interaktivní tabule, data-projektory. Zda by byla škola schopna zajistit kompenzační pomůcky nemohu posoudit, protože nevím, jaké jsou její finanční možnosti.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Kladně, ale nemáme s ním žádné zkušenosti.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Souhlasím s ní.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Naše spolupráce byla dobrá.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nevím, nemáme s tím zkušenosti.“

Střední škola č. 14

Rozhovor poskytl zástupce ředitele střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ne. Ne.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Ne. Ne“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Žádná.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„S osobním asistentem nemáme žádnou zkušenost.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„Nevím.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Nedokážu posoudit.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nemáme zkušenost.“

Střední škola 15

Rozhovor poskytl výchovný poradce střední odborné školy.

- 1) Má vaše škola zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením (pokud ne, byla by na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením škola připravena)?**

„Ne, zkušenosti nemáme, ale pokud to bude technicky možné, jsme ochotni podmínky vytvořit. Je to možné pouze u oboru zdravotnické lyceum – ostatní obory zdravotní postižení vylučují.“

- 2) Je vaše škola bezbariérová (popř. byla by schopná odstranit architektonické bariéry prostřednictvím schodolezů, výtahů, zvukových a světelných naváděcích systémů apod.)?**

„Škola bezbariérová není a architektonické bariéry nejsme schopni odstranit.“

- 3) Jaká podpůrná opatření využívá vaše škola při práci se studenty se zdravotním postižením, popř. která podpůrná opatření by byla škola schopna zajistit (např. kompenzační pomůcky, asistenta pedagoga apod.)?**

„Zatím žádná. V případě potřeby bychom spolupracovali s příslušným SPC a snažili se zajistit podmínky pro integraci.“

- 4) Jak hodnotíte funkci osobního asistenta ve škole?**

„Nemáme, nemůžeme hodnotit.“

- 5) Co si myslíte o úpravě vzdělávacích podmínek pro studenta se zdravotním postižením (IVP, snížení počtu studentů ve třídě apod.)?**

„IVP je možný.“

- 6) Jak hodnotíte spolupráci školy a SPC v případě začlenění studenta se zdravotním postižením do běžné třídy?**

„Zatím jsme neměli, nemůžeme hodnotit.“

- 7) Jak hodnotíte přístup ze strany nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi?**

„Nemáme zkušenosti.“

Z první otázky ohledně zkušeností s integrací a následné připravenosti na tuto možnost vzdělávání vyplynulo, že zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením má 8 škol. Především uvádějí zkušenost se studenty se sluchovým, zrakovým či tělesným postižením. Ze zbývajících 7 škol, které zkušenost s integrací nemají a ani nejsou v současné době na tuto možnost vzdělávání připraveny, jsou pouze 2 ochotné v případě zájmu studentů se zdravotním postižením přizpůsobit podmínky s ohledem na druh postižení studenta či skladbu oborů. (viz. přílohy, tab. 2)

Druhá otázka se zabývala bariérami a případnou schopností škol bariéry odstranit. Z celkového počtu 15ti škol je 6 škol, které jsou zcela bariérové a nejsou schopné bariéry odstranit, přičemž někteří respondenti zmiňují náročnost z finančních důvodů. Další 3 bariérové školy by byly ochotné odstranit architektonické bariéry, např. prostřednictvím výtahu, ale znovu některé z nich uvedly chybějící finanční prostředky. Další 3 respondenti uvedli, že jejich škola není bezbariérová, ale v případě začlenění studenta se zdravotním postižením by odstranili nebo minimalizovali architektonické bariéry prostřednictvím schodolezu či úpravy rozvrhu. Poslední 3 školy, které se zúčastnily výzkumu, jsou částečně bezbariérové. (viz. přílohy, tab. 3)

Co se týká podpůrných opatření, pouze 3 respondenti z 15ti uvedli, že zaměstnávají nebo v minulosti zaměstnávali asistenta pedagoga, používají různé druhy kompenzačních pomůcek a pedagogové, kteří pracují se studenty se zdravotním postižením, se zúčastňují speciálních školení. Asistenta pedagoga, i když pouze na zkrácený úvazek ,zaměstnává ještě 1 škola a další škola využívá vlastní čtecí zařízení pro zrakově postižené studenty. Zbylých 10 škol nevyužívá žádná podpůrná opatření a pouze 2 z těchto škol by v případě potřeby zažádaly o funkci asistenta pedagoga či uzpůsobily podmínky pro vzdělávání studentů se zdravotním postižením. (viz přílohy, tab. 4)

Další otázka se týkala asistenčních služeb. Respondenti ze škol, které mají zkušenosti s integrací studentů se zdravotním postižením, hodnotí funkci osobního asistenta ve

škole jako nepostradatelnou a nutnou podporu (3 respondenti). Dalších 5 dotazovaných respondentů hodnotí pomoc osobního asistenta obecně jako přínos, ať již pro studenty či pedagogické pracovníky. Zbylých 7 škol uvedlo, že osobního asistenta nezaměstnávají, a z toho důvodu, že jeho funkci ve škole nemohou hodnotit. (viz. přílohy, tab. 5)

Pátá otázka se týkala úpravy vzdělávacích podmínek. Z dotazovaných uvedli 3 zástupci škol (z nichž všechny již mají s integrací studentů se zdravotním postižením zkušenost), že IVP považují za důležitý pracovní materiál, zdůrazňují individuální úpravu podle typu postižení a dva dále považují za nezbytné snížení počtu žáků ve třídě, kde je jedinec integrován, i když by mělo dojít k čerpání větších finančních prostředků ze státního rozpočtu. Naopak 1 respondent uvedl, že snížení počtu žáků ve třídě nepřipadá v úvahu z důvodu nedostatku financí a místo IVP provádí škola vlastní úpravu vzdělávacích podmínek. Dalších 8 respondentů hodnotí úpravu vzdělávacích podmínek obecně pozitivně, i když několik z nich také uvádí komplikace z finančních důvodů. 2 dotazovaní uvedli, že nemohou posoudit. (viz. přílohy, tab. 6)

Spolupráci s SPC hodnotí 6 z 15ti respondentů jako výbornou, velmi dobrou, dobrou či přínosnou. 1 respondent připustil, že spolupráce existuje a 1 respondent tuto otázku odmítl komentovat. Ostatních 7 dotazovaných uvedlo, že se spoluprací s SPC nemají zkušenost, a proto nemohou hodnotit. (viz. přílohy, tab. 7)

Na otázku ohledně přístupu nadřízených orgánů ke školské integraci v praxi se názory respondentů výrazně odlišují. Ze 7 škol, z nichž všechny mají zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením, pouze 1 hodnotí pozitivně finanční podporu ze strany nadřízených orgánů, naopak 2 uvádějí, že tato finanční podpora je nedostatečná. 1 respondent by očekával větší, blíže nespecifikovanou podporu škol, které jsou ochotny integrovat. 1 respondent hodnotí podporu nadřízených orgánů jako všestrannou. 1 vyzdvihuje podporu funkce asistenta pedagoga a 1 si myslí, že nadřízené orgány problém integrace žádným zvláštním způsobem neřeší. Zbylých 8 respondentů nemělo o těchto aktivitách přehled a nedokázalo je posoudit. (viz. přílohy, tab. 8)

Tabulka 1: Přehled výsledků výzkumu

	1. otázka	2. otázka	3. otázka	4. otázka	5. otázka	6. otázka	7. otázka
SŠ č.1	+	+	+	+	+	n	+ (f)
SŠ č.2	+	+	+	+	+	+	+
SŠ č.3	+	+	+	n	+ (f)	+	-
SŠ č.4	-	-	n	n	n	n	n
SŠ č.5	+	-	+	+	- (f)	+	- (f)
SŠ č.6	-	-	n	+	+	n	n
SŠ č.7	+	+	+	+	+	+	-
SŠ č.8	-	+	-	-	+	n	n
SŠ č.9	-	- (o, f)	- (o)	-	+ (f)	n	n
SŠ č.10	+	+	-	+ (f)	+ (f)	+	- (f)
SŠ č.11	-	- (o)	-	+	+ (f)	n	+
SŠ č.12	+	- (o, f)	-	-	+	+	n
SŠ č.13	+	-	n	+	+	+	n
SŠ č.14	-	-	-	n	n	n	n
SŠ č.15	-	-	- (o)	n	+	n	n

+ podle typu otázky: ano, pozitivní, přínos, atd.

- podle typu otázky: ne, negativní, nedostatečná podpora, atd.

n nevím, nemohu hodnotit, nekomentuji, atd.

(o) ochota – v případě potřeby jsem ochotni uzpůsobit podmínky

(f) respondent v odpovědi zmínil finanční důvody

Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, kolik středních škol v Českých Budějovicích je v současné době připraveno integrovat studenty se zdravotním postižením, tzn. má možnost bezbariérového přístupu do školy a využívá podpůrná opatření .

Z odpovědí respondentů vyplývá, že v současné době jsou na integraci studentů se zdravotním postižením v Českých Budějovicích připraveny 3 střední školy.

Dílčím cílem bylo zjistit, kolik středních škol v Českých Budějovicích má zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením. Z odpovědí respondentů vyplývá, že do této doby má 8 středních škol v Českých Budějovicích zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením.

Oba cíle bakalářské práce byly splněny, proto můžeme stanovit tyto hypotézy:

H1: Žádná ze středních škol, které se výzkumu zúčastnily, není bezbariérová. Částečně bezbariérové jsou 3 střední školy.

H2: Podpůrná opatření při vzdělávání studentů se zdravotním postižením využívá 5 středních škol.

H3: Zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením má 8 středních škol.

5. Diskuze

Z výzkumu vyplynulo, že i když 8 z 15 středních škol, které se výzkumu zúčastnily, má jistou zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením, tak ale na tuto možnost vzdělávání jsou v současné době plně připraveny pouze 3 z těchto středních škol. Když jsem se pokoušela zjistit, co by mohlo být příčinou, zaujal mě pohled Hájkové a Strnadové (6). Ty ve své knize o inkluzivním vzdělávání uvádějí, že výzkumná šetření zaměřená na postoje pedagogů a dalších odborníků k inkluzivnímu vzdělávání ukázala, že role pedagoga v procesu inkluzivního vzdělávání je vskutku klíčová. Řada z nich má ale z inkluzivního vzdělávání v běžných školách obavy. Dle Jordana patří mezi nejčastější důvody obava, že studenti se zdravotním postižením připraví učitele o čas, který by měl věnovat studentům bez postižení, nebo přesvědčení, že výuka studentů se zdravotním postižením vyžaduje od pedagoga specializované dovednosti. Z meta-analýzy Scruggse a Mastopieriho dále vyplývá, že pedagogové mají také obavy z nedostatečné podpory školy či školského poradenského zařízení. K myšlence inkluzivního vzdělávání jsou vstřícní, avšak z představy studenta se zdravotním postižením ve své třídě příliš nadšeni nejsou. I když mnozí badatelé řadu z těchto obav učitelů ve svých výzkumech vyvrátili, zůstávají pedagogové působící v běžných školách stále rezervovaní vůči aplikaci integrace/inkluze v praxi. Důvodem může být nedůvěra ve výsledky výzkumných šetření v kombinaci s neznalostí těchto výsledků. (6)

Tím lze také vysvětlit, proč tolik středních škol v Českých Budějovicích stále neintegruje studenty se zdravotním postižením a není ani na tuto možnost vzdělávání studentů se zdravotním postižením připraveno, dalo by se říci, že ji odmítá.

Jaký způsobem je tedy možné tuto nedůvěru a neznalost změnit? To, že je těžké změnit přesvědčení pedagogů o procesu učení, dokazuje například studie Whitea. Z jeho šetření vyplynulo, že názory pedagogů působících v inkluzivní škole byly totožné na začátku i na konci pětiletého výzkumu. Čili, ani prostředí inkluzivní školy nezměnilo u zúčastněných pedagogů jejich postoje k inkluzi (postoj jedné účastnice byl už na začátku pozitivní, u zbývajících čtyř zúčastněných od začátku spíše skeptický). Naproti tomu výzkum Giangreca ukázal, že postoje pedagogů k inkluzi se mohou změnit na

základě vlastních pozitivních zkušeností s prací se studenty se zdravotním postižením v běžných školách. (6)

Dále stojí za zmínku, že podle vyhlášky č. 73/2005 Sb., mají studenti se zdravotním postižením právo na následující podpůrná opatření: speciální metody, formy a postupy; speciální učebnice; didaktické materiály; kompenzační pomůcky; zařazení předmětů speciálně-pedagogické péče; služby asistenta pedagoga; snížené počty studentů ve třídě; další úpravy podle IVP a poskytování pedagogicko- psychologických služeb.(6)

Jak se ukázalo, pouze jedna třetina škol využívá tyto prostředky pedagogické podpory, i když ne v plném rozsahu. Naopak se jedná spíše o minimální využití těchto opatření, většinou prostřednictvím služeb asistenta pedagoga a kompenzačních pomůcek. Pouze 3 z těchto škol dále zaměstnávají speciálně proškolené pedagogy, snižují počty žáků ve třídách a IVP považují za důležitý pracovní materiál. Přitom jak uvádí Valenta (21), IVP je předpoklad či „podmínka“ úspěšného zapojení studenta s postižením do výuky a má být vypracován nejpozději do jednoho měsíce od nástupu studenta do školy.

Co se týká potřeby osobního asistenta ve škole, podle Uzlové (20) se v praxi setkáváme s případy, kdy ředitel školy podmiňuje přijetí dítěte se zdravotním postižením tím, že rodiče zajistí asistenta. I v tomto případě se potvrdilo, že respondenti ze škol, které mají zkušenosti s integrací studentů se zdravotním postižením, hodnotí funkci osobního asistenta ve škole jako nepostradatelnou a nutnou podporu.

Výchova a vzdělávání studenta s postižením s sebou nese řadu specifických otázek a problémů, proto pedagogové mohou využít podporu a radu dalších odborníků (psychologů, speciálních pedagogů) . V případě studentů se zdravotním postižením se jedná především o odborníky ze speciálně-pedagogických center, která se zaměřují právě na děti, žáky či studenty s příslušným druhem postižení (mentálním, zrakovým atd.) Tato poradenská zařízení také úzce spolupracují se školami při vytváření individuálních vzdělávacích plánů, při indikaci speciálních pomůcek či funkce asistenta pedagoga.(18) I v případě středních škol v Českých Budějovicích se potvrdila tato úzká spolupráce s poradenským zařízením. Školy jejich odbornou pomoc a podporu vítají a využívají ji.

6. Závěr

V bakalářské práci jsem se zabývala výhradně tématem integrace studentů se zdravotním postižením v rámci sekundárního vzdělávání. Cílem práce bylo zjistit připravenost středních škol v Českých Budějovicích na integraci studentů se zdravotním postižením. Je mi líto, že se výzkumu nezúčastnily všechny oslovené školy, ale předpokládám, že tyto střední školy neintegrují studenty se zdravotním postižením, a z toho důvodu se odmítly výzkumu zúčastnit. Ráda bych poděkovala respondentům, kteří mi informace poskytli.

Na základě výzkumu, kterého se zúčastnilo 15 středních škol, bylo zjištěno, že i když 8 středních škol již má nějakou zkušenost s integrací studentů se zdravotním postižením a v minulosti takové studenty integrovalo, v současné době mají pouze 3 tyto střední školy podmínky pro integraci studentů se zdravotním postižením a jsou na tuto možnost vzdělávání jedinců s postižením připraveny.

Vzhledem k tomu, že integrace dětí, žáků či studentů se zdravotním postižením do běžného vzdělávacího proudu je u nás záležitostí posledních několika desetiletí, a že v současné době se stále častěji hovoří dokonce o inkluzivním vzdělávání, je pro mě překvapením, že se v praxi setkáváme s tak malým procentem středních škol (20%), které se snaží o rovný přístup ke vzdělávání pro všechny jedince.

Podle mého názoru je to dáno hlavně neochotou ze strany vedení škol začleňovat studenty se zdravotním postižením do běžného vzdělávacího proudu. Důvodem je náročnost celého procesu integrace, nejen co se týká např. odstranění architektonických bariér, ale také potřebou speciálně proškolených pedagogů, asistentů pedagogů, kompenzačních pomůcek a dalších podpůrných opatření. Dalším důvodem je, jak respondenti často zmiňovali, náročnost z hlediska financování.

Myslím si ale, že školy, které mají s integrací zkušenosti, jsou této možnosti vzdělávání studentů se zdravotním postižením nakloněny a snaží se problémy vzniklé s tímto procesem řešit. Střední školy, které tuto zkušenost nemají a integrace u nich neprobíhá, o ni v mnoha případech ani nemají zájem. Podle mého názoru by důvodem mohla být malá informovanost pedagogů či neochota vedení škol „přidělovat si starosti“. Jak jsem

již mnohokrát zmínila, integrace je složitý proces a záleží na všech zúčastněných stranách, jestli bude nakonec úspěšný.

Tato bakalářská práce by mohla posloužit jako informační materiál pro lepší orientaci v situaci integrování studentů se zdravotním postižením na středních školách v Českých Budějovicích nejen odborníkům, ale i laické veřejnosti.

7. Seznam použitých zdrojů

1. BARTOŇOVÁ, M., VÍTKOVÁ, M. *Strategie ve vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami*. 2. vyd. Brno: Paido, 2007. ISBN 978-80-7315-158-4.
2. *Elisabeth Kübler-Ross Foundation* [online]. 2011 [cit. 2011-03-21]. Biography. Dostupné z WWW: <<http://www.ekrfoundation.org/bio>>.
3. *European disability forum* [online]. 1997 [cit. 2011-03-10]. A disability definition. Dostupné z WWW: <http://www.edf-feph.org/Page_Generale.asp?DocID=12535>.
4. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Speciální pedagogika*. Praha: TRITON, 2008. ISBN 978-80-7387-014-0.
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
6. HÁJKOVÁ, V., STRNADOVÁ, I. *Inkluzivní vzdělávání*. Praha: Grada, 2010. 224 s. ISBN 978-80-247-3070-7.
7. JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 2. vyd. Praha: TRITON, 2006. ISBN 80-7254-730-5.
8. JESENSKÝ, J. a kol. *Kontrapunktů integrace zdravotně postižených*. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-030-0.
9. Kolektiv. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-58-3.
10. MICHALÍK, J. *Škola je pro všechny aneb Integrace je když* Vsetín: ZŠ Integra. ISBN 80-238-9885-X.
11. MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí s postižením*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2000. ISBN 80-244-0077-4.
12. *Nadace ČEZ* [online]. 2011 [cit. 2011-02-24]. Oranžové schody. Dostupné z WWW: <http://www.nadacecez.cz/edee/content/file-other/nadace/granty/oranov-schody-2011/oranzove_schody_2011_podminky_final.doc>.

13. *Národní rada osob se zdravotním postižením ČR* [online]. 2010 [cit. 2011-03-11]. Základní informace. Dostupné z WWW: <<http://www.nrzp.cz/o-nas/zakladni-informace.html>>.
14. PIPEKOVÁ, J. a kol. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.
15. *Portál veřejné správy České republiky* [online]. 2003-2011 [cit. 2011-02-25]. *Zákony*. Dostupné z WWW:<http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_number1=398/2009&PC_8411_p=1&PC_8411_l=398/2009&PC_8411_ps=10#10821>.
16. RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. a kol. *Speciální pedagogika*. 2. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0873-2.
17. RENOTIÉROVÁ, M. *Základy speciální pedagogiky II*. [online]. 1. Olomouc : Univerzita Palackého Olomouc, 2005 [cit. 2010-11-15]. Dostupné z WWW: <<http://www.specialnipedagogika.cz/socius/data/410.pdf>>. ISBN 80-244-1099-0.
18. SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha : Grada, 2007. ISBN 80-247-1733-6.
19. TRHLÍKOVÁ, J. Volba střední školy a spokojenost zdravotně postižených žáků se studiem. *Učitelské noviny* [online]. 2010, 10, [cit. 2011-02-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=3269&PHPSESSID=4ac63d6ebd32f9f5b3698c4a70f855b5>>.
20. UZLOVÁ, I. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním*. Praha: Portál, 2010. 136 s. ISBN 978-80-7367-764-0.
21. VALENTA, M. a kol. *Přehled speciální pedagogiky a školská integrace*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0698-5.
22. VILLA, R. A., THOUSAND, J. S. *Creating an inclusive school* [online]. USA : Association for Supervision and Curriculum Development, 2005. ISBN 1-4166-0211-9.
23. VÍTKOVÁ, M. a kol. *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vyd. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9.
24. *Vyhláška č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*.

25. Vyhláška č. 73 / 2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

26. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

27. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon).

28. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

8. Klíčová slova

Faktory integrace

Inkluze

Integrace

Zdravotní postižení

9. Přílohy

Příloha 1

Tabulka č. 2: Dílčí výsledky – otázka číslo 1

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	+	-	+	-	+	-	-	+	-	+	+	-	-

Tabulka č. 3: Dílčí výsledky – otázka číslo 2

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	+	-	-	-	+	+	- (o,f)	+	- (o)	- (o,f)	-	-	-

Tabulka č. 4: Dílčí výsledky – otázka číslo 3

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	+	n	+	n	+	-	- (o)	-	-	-	n	-	- (o)

Tabulka č. 5: Dílčí výsledky – otázka číslo 4

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	n	n	+	+	+	-	-	+	+	-	+	n	n (f)

Tabulka č.6: Dílčí výsledky – otázka číslo 5

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	+	n	-	+	+	+	+	+	+	+	+	n	+
			(f)		(f)				(f)	(f)	(f)				

Tabulka č. 7: Dílčí výsledky – otázka číslo 6

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	n	+	+	n	+	n	+	n	n	+	n	+	+	n	n

Tabulka č. 8: Dílčí výsledky – otázka číslo 7

SŠ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	+	+	-	n	-	n	-	n	n	-	+	n	n	n	n
	(f)				(f)					(f)					

+ podle typu otázky: ano, pozitivní, přínos, atd.

- podle typu otázky: ne, negativní, nedostatečná podpora, atd.

n nevím, nemohu hodnotit, nekomentuji, atd.

(o) ochota – v případě potřeby jsem ochotni uzpůsobit podmínky

(f) respondent v odpovědi zmínil finanční důvody

